OLIY TA'LIMDA O'QUVCHILAR TARBIYASIDAGI MUAMMOLAR

Mamatqulov Sheroz – Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

Mamlakatimizda yoshlarning ma'naviy qiyofasini mustaqillik mafkurasi uning insoniy tamoyillari asosida shakillantirishga bosh vazifa sifatida qaralayotgani bejiz emas. Eng quvonarlisi shundaki, davlatimiz rahbari yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga, ularning bilim va kasb mahoratini oshirish masalalariga alohida e'tibor berib kelmoqdalar. O'quvchilar ham jamiyatda o'z munosib o'rnini egallay oladi. O'qtuvchi va o'quvchilar - oziga xos ijtimioy birlik. Uning asosida o'quvchilarni tarbiyalash majburiyatlari turadi. Oliy ta'lim deganda ko'z oldimizga birinchi navbatda ilm oladigan maskan va o'qituvchilar keladi. Oliy ta'lim davlatning bir bo'lagi hisoblanadi. Shu bilan birga oliy ta'limda yurtning kelajagi ya'ni barkamol farzandlar o'sib ulg'ayadi va yetuk kadrlar pedagoglar yetishib chiqadi.

Biz Oliy ta'limni bir bog' deb tasavvur qiladigan bo'lsak, oliy ta'limda o'quvchilar – mevali daraxt, o'qituvchilar esa bog'bonlardir. Mana shu bog' ichidagi mevali daraxtlar doim bog'bonga muhtoj. O'quvchilar ham xuddi shunday o'qituvchilar ko'magiga va ilmga muhtoj. Bog'bon qachonki mevali daraxtini o'z vaqtida parvarishlasa undan mo'l hosil oladi. O'qituvchi ham qachonki o'quvchilarni to'g'ri tarbiyalasa, ta'lim bersa kelajakda u ham albatta o'z mevasini beradi. Agarda o'quvchilarga qancha sifatli ta'lim va tarbiya berishsa o'quvchilar, yoshlar el-yurt koriga yaraydigan, yaxshi joyda ishlab, farovon hayot kechiradigan, hurmatga sazovor inson bo'lishadi. Bu ezgu orzular amalga oshishi uchun albatta ota-ona farzandiga to'g'ri tarbiya berishi kerak. To'g'ri tarbiya berish uchun ham ota-ona qaysidir ma'noda otalik va onalik roliga tayyor bo'lishi lozim. Chunki bola dunyoga kelgan payti hamma narsani bilib tug'ilmaydi. U xuddi "top-toza qog'oz". Bu qog'ozga sekin-asta ota-ona bergan tarbiya, muhit tarbiyasi va hayot qonuniyatlari yozilib borilaveradi. Qachonki ota-ona farzandini avaylab, e'zozlab katta qilsa u shunchalik mehroqibatli bo'ladi. Agar oilada farzandga to'g'ri tarbiya berilmasa, farzand bilan to'g'ri munosabat qilinmasa, u bola kelajakda barkamol shaxs bo'lib kamolga yetolmaydi. O'qituvchi o'z o'quvchilariga qanchalik e'tiborsiz bo'lsa o'quvchilar ruhan eziladi, o'zini baxtli va kerakli inson deb his qilmaydi. Hayotda har bir bola baxtli yashashga haqli. Chunki ular dunyodagi eng begunoh insonlardir. Shu o'rinda psixolog olim V.I.Selivanov fikrlarini keltirib o'tsak - "baxtli bolalik bu oiladagi quvonchni, hamjihatlikni hamda ota-onalarning bolalariga g'amxo'rligining samarasidir".

Biz bilamizki, inson xato qilish xususiyatiga ega. Oilada ota-ona ham farzand tarbiyasida bir qancha xatoliklarga yo'l qo'yadi. Quyida ota-ona yo'l qo'yadigan xatolarni keltirib o'tsak. O'quvchilar oliy ta'lim muassasalariga kirgandan so'ng o'qituvchi ularga ham tarbiya ham ta'lim va ko'plab yordamlar beradi. O'quvchilar ulg'aygan sari taqlid qilishni, o'qituvchining harakatlarini bajarishni boshlaydi. Ya'ni o'quvchilar ko'radi, va yoqgan hislatlarini g'oyalarini darslarda amaliy qaytaradi, qulaydi. O'qtuvchilar nima harakat qilsa o'quvchilar o'shani bajaradi. Agar oliy

ta'limda o'qituvchi va o'quvchilar bir-birini hurmat qilsa, to'g'riso'z, xushmuomala, mehribon bo'lsa, jamiyatda o'sish bo'ladi. Aksincha, oliy ta'limda o'zaro hurmatsizlik, turli xil kelishmovchiliklar, ziddiyatlar bo'lsa, u holda jamiyat jarga qulaydi. O'quchilar tarbiyasiga oila ham va ijtimoiy muhit ham juda katta ta'sir ko'rsatadi. Oilada qancha tinchlik totuvlik bo'lsa poydevor mustahkam bo'ladi. Agar bunday oilada ota-ona farzandiga to'g'ri yo'lda yurishni maslahat bersa, bu hol ularning o'zida mavjudligini aytib, ota-onasining gapiga quloq solmasligi mumkin. Unutmang farzandingiz maslahatlaringizdan ko'ra amallaringizni ko'proq bajaradi. Shuning uchun oilada farzandingizga o'rnak bo'lish uchun avvalo o'zingiz tarbiyalangan bo'lishingiz kerak. Farzand tarbiyasida ota-ona yo'l qo'yadigan eng katta xatolardan biri bolalarni urish. Oilada bolaga turli xil tazyiqlar o'tkazilsa, ular ham atrofdagilarga tazyiq, ziyon yetkazishi mumkin. Bunday hollarda bolalar muammoni kuch bilan hal qilish mumkin degan fikrda bo'ladi. Ular turli xil tazyiqlar orasida o'sganligi sababli, ulg'ayib o'z oilasini qurganda ham xuddi shunday zo'ravonliklarni amalga oshiradi. Ta'lim jarayonida o'qtuvchilar o'quvchilarning ham fikrlarini inobatga olish kerak. Turli xil muammolarga duch kelganda uning fikrini to'liq eshita olish lozim. Unga muammoning tayyor yechimini o'zingiz bermasligingiz kerak. Agar muammolarni o'zingiz hal qilsangiz, u bunga o'rganib qoladi. O'z muammolarini o'zi hal qilishga urinmaydi, o'zining shaxsiy fikriga ham ega bo'lmaydi. Agar o'quvchi mustaqil inson bo'lishini xoxlasangiz va barkamol inson bo'lib ulg'ayishini istasangiz, uning xatolarini ustida ishlashni o'rgatish zarur. Biz yuqorida ota-ona farzand tarbiyasida yo'l qo'yadigan xatoliklar, kamchiliklar, muammolar to'g'risida gaplashdik. Lekin bugungi kunda barcha ota-onalar farzand tarbiyasiga e'tibor beryaptimi? Ularga yetarlicha vaqt ajrata olyaptimi? Bu kabi savollarni oilada farzand tarbiyasi bilan shug'ullanayotgan har bir ota-ona o'ziga bersin va bergan javoblari o'zlari uchun yaxshi natija bera olsin. Matn so'nggida fikr-mulohazalarni yuritib." Bir o'qituvchi dars o'tish davomida o'quvchilarga" kerak bo'ladigan zarur bilim, malaka va ko'nikmalarini berib borish zarur. O'quvchilarga faqat ta'lim emas tarbiyani ham birgalikda olib borishni arab qolardim.

Oliy ta'limda estetik ta'lim va tarbiya juda ham yaxshi shakillantirish uchun kerakli sharoitlar yaratish zarur. Birinchi o'rinda o'qtuvchilar o'zlari o'quvchilarga o'rnak bo'la oladigan inson bo'lishi o'quvchilar havas qiladigan kadrlar bo'lishini ta'minlash zarur.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. Toshkent "Adolat" 1998.
2. Yo'ldoshev J.G'. O'quvchi ma'naviyatini shakllantirish (qo'llanma)-T.:2000.
3. Карабанова О.А. Псмхология семейных отношенийи основы семейного консультирования: Учебное пособие. М.: Гардарики, 2005.
4. Uzoqov H, G'oziyev E, Tojiyeva A. Oila etikasi va psixologiyasi T: o'qituvchi 1992.
5. Xo'jayev N. Tarbiya nazariyasi, - T.: 2003.